

Podstawowe błędy mechanizmu oceny parametrycznej jednostek naukowych. Aspekt naukoznawczy

Na wstępie tych rozważań przypomnę, że koncepcja oceny parametrycznej działalności naukowej jest dziedzictwem zimnej wojny i idei centralnego planowania, co trafnie zauważył prof. Łukasz A. Turski (1993/2012)¹.

Sądzę też (w pełnej zgodzie z Turskim), że koncepcja oceny parametrycznej dorobku naukowego czy to poszczególnych badaczy, czy czasopism naukowych oraz jednostek naukowych, która pomija konieczność wnikania w treść ocenianych publikacji naukowych (a zatem rozumienia treści tych publikacji), jest wadliwa. Oczywiście koncepcję tę można wcielić w życie poprzez odpowiednie rozporządzenia, co dzieje się w Polsce, ale moim zdaniem doprowadzi to do oplakanych skutków dla rozwoju nauki w naszym kraju.

Z drugiej strony rozumiem troskę MNiSW o to, aby wydatkowane w Polsce na naukę pieniądze nie były marnotrawione. Dlatego chciałbym wskazać możliwe modyfikacje ministerialnej koncepcji, które uzdrowią przyjęty model oceny w newralgicznych jego punktach.

Uważam, że w toczonej dyskusji nt. ocen parametrycznych pominięto dotąd – co jednak nie jest dla mnie zaskoczeniem – dwa zasadnicze aspekty: ogólny, o charakterze naukoznawczym, i szczegółowy, dotyczący konkretnych rozwiązań. Pierwszy aspekt omówię w poniższym tekście, drugi – mam nadzieję – w kolejnym artykule.

W kontekście badań naukoznawczych istnieje elementarny podział różnych rodzajów dyscyplin naukowych na nauki formalne, nauki techniczne, nauki ścisłe, nauki przyrodnicze, nauki społeczne oraz nauki humanistyczne. Należy podkreślić, że podział ten nie wiąże się z pomniejszaniem przez naukoznawców znaczenia jakichkolwiek grup nauk kosztem innych. W przeciwieństwie do nich dokonują tego zwolennicy technokratyzmu i rzekomej niższości polskiej kultury względem kultury zachodniej (szczególnie kręgu języka angielskiego), głosząc prymat dyscyplin *techno-bio-info*.

Ten elementarny błąd leży u podstaw zdumiewającego niedowartościowania w ocenie parametrycznej dorobku dyscyplin humanistycznych i społecznych, zwłaszcza ściśle związanych z kulturą polską: mam na myśli zdecydowanie zaniżoną punktację artykułów publikowanych w polskich czasopismach humanistycznych i społecznych, a szczególnie monografiach naukowych, które są podstawową formą publikacji w dziedzinie nauk humanistycznych i społecznych. Z taką oceną ściśle skorelowana jest niejawną tezę, że miarą wielkości osiągnięcia naukowego jest jego opublikowanie we „właściwym” miejscu i „właściwym” języku. To oczywista niedorzeczność. Prawdziwa jest przeciwna teza: „Great research may be published anywhere and in any language”, którą głosi 75 redaktorów najbardziej cenionych czasopism naukowych z całego świata z zakresu historii nauki, medycyny i techniki².

Toteż, mając na względzie dobro całości polskiej kultury, postuluje w tym kontekście, aby w ocenie parametrycznej:

- a) najlepsze specjalistyczne czasopisma polskie, które publikują prace związane z kulturą polską, otrzymywały taką samą wysoką punktację, jak najlepsze czasopisma specjalistyczne o zasięgu międzynarodowym wymieniane

w Części A Wykazu czasopism MNiSW (z 27 maja 2013), np. „Isis” (40 pkt.), „Osiris” (30 pkt.), „British Journal for the History of Science” (30 pkt.) (w przeciwnym wypadku nastąpi stopniowy upadek dyscyplin związanych z kulturą polską, gdyż autorzy porzucą taką tematykę);

- b) monografie naukowe w dziedzinie nauk humanistycznych i społecznych otrzymywały znacznie większą liczbę punktów niż artykuły (w przeciwnym wypadku badacze zrezygnują z publikowania monografii, co doprowadzi do znacznego osłabienia tych dziedzin).

Formułując powyższe tezy, podkreślam jednocześnie, że jestem zdecydowanym zwolennikiem intensyfikacji współpracy międzynarodowej polskich humanistów i przedstawicieli nauk społecznych i promocji ich dorobku na arenie międzynarodowej. Przyłączając się do licznych głosów w tej sprawie, które pojawiały się w ostatnich latach w licznych publikacjach i debatach, w tym zamieszczonych w „PAUzie Akademickiej”, jestem zdania, że należy:

- a) unowocześnić polskie czasopisma naukowe (elektronizacja wydań, obszerne streszczenia w językach kongresowych);
- b) budować elektroniczne bazy polskich publikacji naukowych (z obszernymi streszczeniami w językach kongresowych) i ogólnopolski system cytowań artykułów, a szczególnie monografi (bez zrealizowania tego zadania nie ma sensu powoływać się na cytowania polskich publikacji);
- c) tworzyć stypendia naukowe dla polskich badaczy w najlepszych na świecie ośrodkach naukowych;
- d) tworzyć stypendia naukowe dla zagranicznych badaczy w najlepszych w Polsce ośrodkach naukowych;
- e) dbać o rozwój bibliotek naukowych (poprzez m.in. finansowanie zakupu literatury specjalistycznej, zarówno zagranicznej jak i polskiej, lub elektronicznego dostępu do niej);
- f) systematycznie dokonywać przekładów wiodących publikacji z języka polskiego na języki kongresowe (zależnie od specyfiki dyscypliny może to być także język angielski);
- g) systematycznie organizować w Polsce konferencje międzynarodowe;
- h) promować udział polskich badaczy w krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych (należy dostatecznie wysoko punktować komunikaty konferencyjne!);
- i) promować udział polskich badaczy w grantach międzynarodowych;
- j) nadać międzynarodowy charakter przodującym placówkom naukowym.

Za wzór może służyć przypadek Szwecji: dzięki systematycznym działaniom nielicznej grupy szwedzkich historyków nauki ich dorobek jest o wiele lepiej znany na świecie niż dorobek polskich specjalistów (a śmiem twierdzić, że dorobek polskich historyków nauki jest znacznie większy niż ich szwedzkich kolegów).

MICHAŁ KOKOWSKI

Instytut Historii Nauki
im. Ludwika i Aleksandra Birkenmajerów PAN
Warszawa–Kraków

¹ Łukasz A. Turski 1993/2013. Ocenianie nauki – duch z przeszłości, „PAUza” nr 222 (3 października 2013), s. 1–2.

² Hal Cook et al. 2009. Journals under Threat: A Joint Response from History of Science, Technology and Medicine Editors. „Medical History” 2009 January, vol. 53(1), s. 1–4; tutaj s. 3: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2629173/>.